

DIMENSIUNI INTERCULTURALE ÎN PROCESUL DE PREDARE A TRADUCERII

Lina CABAC, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din
Bălți

Zusammenfassung: Im Beitrag werden die Anforderungen an einen effizienten Übersetzungsunterricht behandelt. Es werden die Grundkompetenzen betrachtet, die im Übersetzungsunterricht bei den Studenten entwickelt werden müssen. Dabei wird eine besondere Aufmerksamkeit der Bedeutung der Entwicklung von interkulturellen Kompetenzen bei den künftigen Übersetzern/Dolmetschern geschenkt. Im Artikel werden außerdem die Grundetappen beschrieben, die die Studierenden im Prozess der Aneignung dieser Kompetenzen zurücklegen müssen.

Schlüsselwörter: Kompetenzen, interkulturell, interkulturelle Kommunikation, interkulturelle Kompetenz, Übersetzer/Dolmetscher.

Procesele dinamice ce au loc în societatea de astăzi, implicând mobilitatea demografică în ascensiune, dezvoltarea relațiilor politice și, în special, a celor economice, lărgirea oportunităților de studiu peste hotare pentru tineri, solicită de la omul modern, în primul rând, o deschidere spre alteritatea etnică și culturală a persoanelor ce-l înconjoară, și are drept consecință necesitatea de a accepta această realitate multi/interculturală.

Un rol important în recunoașterea de către societate a acestei necesități (de a o accepta și a o înțelege) îl joacă procesul de globalizare, chiar și în pofida atitudinii negative pe care o exprime o bună parte a populației de pe mapamond față de acest fenomen social-politic. Totuși, această unitate (culturală, economică, politică) nu exclude în niciun caz diversitatea (etnică, culturală(!), lingvistică, religioasă), or anume această idee a fost lansată de liderii țărilor europene pe calea constituirii Uniunii Europene¹⁹.

Conștientizarea acestei idei nu poate fi realizată spontan de către toți cetățenii, e nevoie de timp și perseverență. Modalitatea cea mai eficientă de promovare a ideii multi/interculturalității o reprezintă oportunitățile oferite de sistemul educațional. Prin educația de zi cu zi, dezvoltarea competențelor interculturale devine, dintr-un imperativ al timpului, o realitate a procesului de învățământ școlar și universitar european.

Pornind de la cele patru scopuri educative urmărite de universități în procesul instructiv-educativ terțiar, realizate prin competențele cognitive, funcțional-acționale, etice etc., și anume: a) **știe** (cunoaște și înțelege), b) **știe să facă** (pe baza cunoștințelor acumulate), c) **știe să fie el însuși / ea însăși** (prin manifestarea unei atitudini oneste de autoevaluare), d) **știe să conviețuiască** (să cunoască, să accepte și să respecte diversitatea din punct de vedere al istoriei, tradițiilor, culturii ș.a.), realizăm că valorile culturale, și implicit cele interculturale, constituie baza unei educații eficiente. Atingerea celui de al patrulea scop (a ști să conviețuiască) a stârnit prin-tre pedagogi/cercetători la momentul de față discuții vehemente, în urma cărora procesul instructiv-educativ în ansamblu (atât școlar, cât și universitar) a fost regândit și a fost schimbat accentul de pe primulul cunoștințelor (*a ști*) pe importanța dezvoltării abilităților practice (*a ști să faci*) într-un cadru inter/multi/transcultural (*a ști să conviețuiești*). Din această re-conștientizare a procesului de învățământ rezultă și necesitatea dezvoltării competenței interculturale.

Prin *competență interculturală* înțelegem un ansamblu de cunoștințe, abilități, aptitudini și comportamente, care fiind utilizate armonios și complementar îi permit individului rezolvarea unor situații de interacțiune interculturală (Mara 2008: 75). Or, asemenea situații apar inevitabil în timpul învățării unei limbi străine, inclusiv la orele teoretice și practice de traducere, în care *comunicarea interculturală*²⁰ este omniprezentă. Din motiv că învățarea unei limbi străine reprezintă deja *in extenso* o comunicare interculturală²¹, procesul de traducere este nu doar o simplă mediere la nivel de limbaj, ci, mai mult ca atât, o mediere la nivel de cultură.

În cadrul procesului de achiziționare a abilităților de traducere este vital de a dezvolta la viitorii traducători următoarele componente ale competenței interculturale:

- a) componenta *cognitivă*, care presupune existența conștiinței culturale, înțelegerii relațiilor și aspectelor interculturale;

¹⁹ Mottoul Uniunii Europene „Unitate în diversitate” a fost folosit pentru prima dată în anul 2000 și arată că europenii s-au unit pentru a promova pacea și prosperitatea, deschiderea culturală, valorificarea tradițiilor și a limbilor vorbite în spațiul european.

²⁰ În sintagma „comunicare interculturală” cuvântul *intercultural* se referă, după cum menționează cercetătorul P.A. Bruck, la acele relații „în care participanții nu se raportează exclusiv la propriile lor coduri, convenții, puncte de vedere și forme de comportament, ci în care vor fi descoperite alte coduri, convenții, puncte de vedere și forme de comportament.” (Bruck 1995: 345)

- b) După cum se știe, conceptul de *comunicare interculturală* a intrat în atenția lingviștilor în anii 80 ai secolului trecut, ca urmare a ridicării unei întrebări destul de provocatoare, și anume: Cât de bine trebuie să însușești o limbă străină ca să nu-ți mai fie străină? Astfel s-a dat un impuls pentru dezvoltarea unor astfel de discipline cum sunt germanistica interculturală, romanistica interculturală, psihologia interculturală, pedagogia interculturală ș.a. componenta *afectivă*, care include un ansamblu de atitudini și implicări emoționale, deschis-dere față de alteritatea celuilalt, motivația de a comunica cu cineva diferit;
- c) componenta *comportamentală*, care se referă la capacitatea de a tolera alteritatea, de a se adapta eficient în situații de interacțiune inter/multiculturală.

Fiecare dintre aceste componente trebuie să-și găsească în mod obligatoriu locul în procesul de instruire, acordându-se o atenție majoră dezvoltării lor la ora de traducere.

Studentul – ca viitor traducător – la orele de traducere va fi ghidat de profesor și îndemnat să-și dezvolte competența interculturală, trecând prin trei etape consecutive pentru a însuși componentele enumerate mai sus. Pornind de la definirea *competenței* drept un sistem de cunoștințe, deprinderi (abilități) și atitudini, putem reprezenta acest proces de dezvoltare a competenței interculturale cu ajutorul schemei de mai jos (Fig. 1):

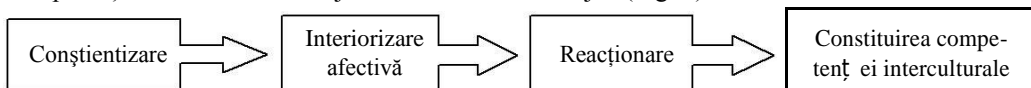

Fig. 1. Etapele de dezvoltare a competenței interculturale

La etapa de *conștientizare* studentul achiziționează anumite cunoștințe privind diferențele lexicale între cele două limbi studiate, învață să perceapă diferențele de mentalitate și viziuni asupra vieții în baza diferențelor lexicale percepute. Astfel, studentul ajunge să cunoască fenomenele realității (relațiile între oameni, valorile și contravalorile, regulile și tradițiile sociale, de clasă etc.) dintr-un alt punct de vedere.

La etapa de *interiorizare afectivă* studentul este sensibilizat față de conotațiile diferite, pe care le denotă unitățile glotice, expresiile tabuizate sau clișeizate în limbile vorbite (limba străină și limba maternă), i se dezvoltă „dorința de a comunica”, de a participa la transferul emoțional/afectiv între purtătorii de limbă și cultură diferită.

La etapa de *reacționare* studentul-traducător este pus în situația de a-și mobiliza abilitățile și aptitudinile pentru a comunica eficient, mai exact, pentru a realiza o comunicare eficientă între persoanele ce aparțin unor medii lingviale și culturale diferite. Aceasta este etapa la care studentul, de fapt, interacționează intercultural.

La etapa de *constituire* studentul-traducător, prin tratarea reușită a unor noi situații de interacțiune, își dezvoltă competența interculturală.

Concluzionând, putem afirma că un curs de traducere bine gândit și realizat dezvoltă la studenți nu numai abilități lingvistice, de traducere, de comunicare, dar și – ceea ce este important – competențele interculturale, de comunicare interculturală. Profesorului îi revine, în acest caz, nobila misiune de a-l ghida și a-l sprijini pe student întru atingerea măiestriei de *intermediar intercultural*.

Bibliografie:

1. Bruck, P. A. *Interkulturelle Entwicklung und Konfliktlösung*. În: Luger K., Renger R. (coord.). *Dialog der Kulturen: Die multikulturelle Gesellschaft und die Medien*. Wien: Österreichischer Kunst- und Kulturverlag, 1995.
2. Mara, Daniela, *Dimensiunile interculturale ale educației*, în: Transilvania, nr. 1, 2008. p. 73-76.
3. Năstase, P., Korka, M. (coord.), *Ghid de bune practici pentru implementarea cadrului național al calificărilor din învățământul superior*, București, Academia de Studii Economice, 2012. Disponibil la <http://nastasepavel.files.wordpress.com/2012/06/ghid-de-bune-practici-pentru-implementarea-cadrului-national-al-calificarilor-din-Invatamantul-superior1.pdf>